

unicef
for every child

Урок за всеки ден

#ДаСпремНасилието в училище

Благодарности

СПЕЦИАЛНИ БЛАГОДАРНОСТИ

Настоящият доклад се ползваше с подкрепата, експертните познания и приноса на екипи и отделни лица както в рамките на УНИЦЕФ, така и извън него. Специални благодарности на Джо Бърн, директор за образованието към УНИЦЕФ; Палома Ескудеро, директор на Отдел „Комуникации“; Рафаел Обрегон, завеждащ комуникациите за развитие към УНИЦЕФ; Корнилиъс Уилямс, завеждащ направление „Закрила на детето“ към УНИЦЕФ; както и Стивън Блайт, Суджата Бордолой, Анджан Босе, Сонга Чае, Къртис Албърт Купър, Кларис да Силва е Паула, Шибон Дивайн, Джайа Роуз Хетарпал, Шарлът Лапсански, Морган Стрекър и Рудина Войвода.

Бихме желали да изкажем благодарност и на Службата за международно развитие, ЮНЕСКО, на други членове на Глобалното партньорство против насилието срещу децата и на Инициативата на ООН за образование на момичета за техните усилия#ДаСпремНасилието в училище.

ЕКИП ПО ИЗГОТВЯНЕ НА ДОКЛАДА

Данни и анализ: Клаудия Капа, Никол Петровски

Редакционна колегия: Тара Дули, Елизабет Клим, Хелън Уайли

Проверка на фактите: Ксинуи Ге, Ясмин Хаге

Редактор: Натали Лестън

Коректор: Анита Палатингал

Отговорен редактор: Мамура Насирова

Художествено оформление: Venussi & the Fish

ИЗТОЧНИЦИ НА СНИМКОВИЯ МАТЕРИАЛ

UN0122318
UN1177485
UN0146813
UN0214948
UN014978
UN014940
UN0207778
UN052620
UN076698
UN0218794
UN0187872
UN0199391
UN0187933

Съдържание

Въведение	1
Насилието в училищата.....	4
Отключващи фактори и риск	6
Тормоз	7
Кибертормоз.....	9
Да заемеш позиция: Малайзия.....	9
Да заемеш позиция: Кот д'Ивоар	10
Сбивания и физически нападения.....	11
Насилието като наказание	11
Училища обект на атаки.....	13
Сексуално насилие.....	14
Да заемеш позиция: Етиопия	14
Последици	16
Въздействие върху учениците	17
Въздействие върху общностите и народите	18
#ДаСпремНасилието в училище	20
Призив за действие.....	22
Литературни източници и бележки	24

Въведение

В световен мащаб около половината от учениците на възраст 13-15 години – около 150 милиона – съобщават за насилие от страна на техни връстници във или около училището.

Въведение

Нкобиле се обявява против насилието във и около нейното училище. И започва да споделя на глас случилото се с нея.

На 13 години Нкобиле е станала жертва на сексуално нападение, докато се е прибирала от училище в Южна Африка. Като последица от това, тя се е борила с чувството за малоценност и усещането за срам.

„В училище така и не казах на никого – споделя Нкобиле. – Беше ми толкова трудно. В моята култура това е пълно табу.“

Вече на 18, като нещатен съветник и заместник-председател на ученическия комитет в училището, Нкобиле насърчава съучениците си да говорят смело и оказва подкрепа на жертви на насилие. Мечтата ѝ е един ден да учи психология, за да консултира травмирани деца.

„За първи път говоря открито за случилото се с мен – казва Нкобиле. – Знаех какво ми е нужно от момента, в който изпитах това в училище – добавя тя. – Не бих пожелала на никое момиче да изпита същото.“

За милиони ученици по света училищната среда не е безопасно пространство, където да учат и израстват. Тя е зона на опасности, където усвояват учебния материал в страх.

За Нкобиле и много други пътят до и от училище е изпълнен със заплахи. В училище те са изправени пред опасности, сред които заплашващи учители, тормоз, кибертормоз, сексуални нападения и насилие, нахлуващо в класните стаи от външния

свят. Твърде често учениците са принудени да залягат под куршумите, свистящи в класните стаи. Понякога причина за това насилие са войни или общностни конфликти; в други случаи – тежен съученик с пистолет в ръка.

Анализ на данните, извършен от УНИЦЕФ, показва ясно колко разпространено е насилието в училищата по света.

В световен мащаб около половината от учениците на възраст 13-15 години – около 150 милиона – съобщават за насилие от страна на техни връстници във или около училището. Тази стойност включва ученици, които съобщават, че са станали обект на тормоз през последния един месец или че са участвали в сбиване през последната година.¹

Тормозът и сбиванията обаче са само две от формите на насилие. Учениците редовно се сблъскват с телесни и други унижителни форми на наказания, физически и сексуални нападения и насилие, основано на пола. Така например около 720 милиона деца в училищна възраст живеят в държави, където законът не им осигурява пълна закрила срещу телесни наказания в училищата.²

И действително, насилието в училище излага на риск тялото, съзнанието и живота. То предизвиква физически наранявания и води до депресия, страхови неврози и самоубийства. Насилието има краткотрайни последици за успеваемостта на учениците и оставя дълготраен отпечатък върху бъдещето им.

Училищата представляват контролирана среда, където ученици и възрастни се събират, обединени от обща цел: да предават и усвояват знания. В такава предварително зададена обстановка ние можем да сложим край на насилието и сме длъжни да го сторим.

В Ел Салвадор 23 % от учениците на възраст 13-15 години заявяват, че са отсъствали от училище един или повече дни през последния месец поради съображения за своята безопасност.³

Последиците от насилието в училищата носят икономическо бреме за обществото. В материално изражение последиците от насилието спрямо деца се изчисляват на цели 7 трилиона долара годишно.⁴

Макар насилието спрямо деца да е широко разпространено, то никога не е приемливо – в училище или където и да било. И премахването му не е невъзможно. Всъщност училището е единственото място, където всички ние наистина имаме силата да сложим #КРАЙнасилието.

Училищата представляват контролирана среда, където ученици и възрастни се събират, обединени от обща цел: да предават и усвояват знания. В такава предварително зададена обстановка ние можем да сложим край на насилието и сме длъжни да го сторим.

Само по себе си образованието може да играе съществена роля. Образованието може да изменя схващания и модели на поведение, водещи към насилие. То може да подтиква деца и юноши към критична самооценка, подпомагайки учители, родители и общности в съвместните усилия за насърчаване на социалното сближаване, равенството на половете и социалния мир.

В целия свят се полагат усилия за слагане на край на насилието във и около училищата. В някои училища отговорът е да се инвестира в наблюдавани и подредени помещения, чисти и охранявани тоалетни и безопасни маршрути за отиване и връщане от училище. В други училища фокусът е върху обучението на учители

и включването на родителите и общността в изграждането на безопасна среда за усвояване на знания.⁶

Изграждат се също партньорства за промяна. Така например инициативата „Силни училища и общности“ в Латинска Америка и Карибите подкрепя създаването и разпространението на училищни и обществени комитети за намеса, както и на комитети за намеса от страна на националните и местните власти. Водещи фактори в инициативата са Глобалната бизнес коалиция за образование, „Светът на училище“ и УНИЦЕФ.⁷

Все по-често ученици като Нкобиле се изявяват като естествени лидери.

В училища по целия свят учениците основават Клубове на мира, организират шествия за привличане на общественото внимание върху насилието в училищата, оказват подкрепа на жертви на насилие и изискват политики и напредък от политическите лидери.

Но има още много работа за вършене.

Ето защо УНИЦЕФ, съвместно със Службата за международно развитие, ЮНЕСКО и други членове на Глобалното партньорство против насилието срещу децата и на Инициативата на ООН за образование на момичета, хвърля светлина и подтиква към действие за слагане на край на насилието във и около училищата.

След като учениците пренасят борбата за слагане на край на насилието от класната стая на улиците, назрял е моментът всички да се присъединим към тях, за да изградим един свят, в който нито едно дете да не учи в страх.

Насилието в училищата: Последните статистики

В световен мащаб половината от учениците на възраст 13-15 години – около

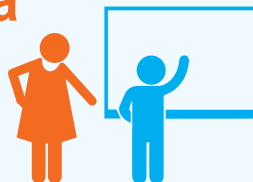
150 милиона, съобщават за **насилие от страна на техни връстници** във или около училището.

В световен мащаб малко повече от **една трета** от учениците на възраст 13-15 години са преживели **тормоз**, а приблизително същият дял са участвали в **сбивания**.⁸

Около **720 милиона** деца на училищна възраст живеят в държави, където законът не им осигурява пълна закрила срещу **телесни наказания** в училищата.

През 2017 г. Организацията на обединените нации потвърди наличието на **396 нападения** срещу училища в Демократична република Конго, **26 срещу училища** в Южен Судан, **67** в Сирийската арабска република и **20** в Йемен.⁹

Насилието в училищата

Училището е може би най-влиятелната институция в живота на детето, като се нарежда непосредствено след семейството и дома като основата, върху която то гради своето бъдеще.

В най-добрия случай училището е безопасно и стимулиращо пространство, където децата усвояват знанията и уменията, необходими, за да се ориентират в живота като възрастни. Училището може да опази децата от рисковете на детския труд, експлоатацията и ранните бракове. В училище детето може да намери закрила срещу насилието и да избере едно по-мирно бъдеще.

В допълнение образованието може да подтикне децата и юношите към самооценка на тяхната роля в слагането на край на насилието и да им предостави ресурсите и пространството, от които се нуждаят, за да се запознаят с вредните норми и практики. Образователните системи могат да подготвят учителите, родителите и общностите за съвместна работа за популяризиране на принципите на социалното сближаване, равенството на половете и мира.

За твърде много млади хора по света обаче училището е нещо опасно. Вместо тихо убежище, подхранващо жаждата за учение, приобщаване и приятелство, училището излага децата на вредни влияния, характеризиращи се със социална изолация,

тормоз или агресия.

В свой доклад Службата на Специалния представител на Генералния секретар на ООН по въпросите на насилието срещу деца посочва четири основни форми на насилие в училищата: тормоз, физическо насилие, психическо насилие и насилие, което включва външно за училищата измерение, в това число насилието, свързано с гангстерската култура, с оръжие и побоища¹⁰. В доклада се констатира също, че сексуалното насилие в училищата е реалност за много ученици.

В части от Камбоджа, Индонезия, Непал и Виетнам, където учениците описват училищата си като небезопасни, най-често срещаните фактори, допринасящи за тази оценка, са оскърбителен език, сбивания и тормоз от страна на други ученици¹¹. Наличните данни сочат, че тормозът е най-често срещаната форма на насилие, за която се съобщава в училищата. Като се прибавят и сбиванията, ясно е, че мащабът на насилието между връстници в училищата буди тревога.

Анализи на данни от Етиопия, Индия, Перу и Виетнам показват, че насилието в училищата – включително физически и словесен тормоз от страна на учители и съученици – е най-често срещаната причина децата да казват, че изпитват неприязън към училището. А неприязънта към училището се свързва в значителна степен с ниски оценки по математика, усещане за ниска собствената ефективност и ниско самочувствие.¹²

Отключващи фактори и рискове

Насилие се отключва от сложното взаимодействие на социоекологични фактори, които не могат да бъдат приписани на конкретна култура или общество.¹³ Тези фактори се намират в социалните структури, формиращи законите, политиките и схващанията относно социалния пол, властта и институциите на държавата. Те се намират и в институционалните структури – официалните институции и организации, които се управляват съгласно набор от правила, политики и процедури.¹⁴ В същото време мненията, схващанията и нормите на общността, междуличностните отношения и личната история на индивида също играят роля като рискове, които могат да подтикнат към насилие.¹⁵

Примерите за структурни отключващи фактори за насилие включват бедност, неравенство или свързани с миграцията уязвимости. Институционалните отключващи фактори включват слаби системи за закрила на детето или вредни културни или религиозни практики. В училищата институционалните отключващи фактори могат да включват липса на обучение за учители по детско развитие, недостатъчно ресурсно обезпечаване на училищата или учители, възпроизвеждащи приемливо за дадена култура насилие.¹⁶

Общностните рискови фактори включват кодекса на мълчанието относно случаи на насилие или културни табута. Сред междуличностните рискови фактори за насилие между деца са наблюдавано в ранна възраст домашно насилие и стрес в семейството в резултат от бедност или безработица.¹⁷

Така например тормозът може да бъде свързан със сложно взаимодействие на различни фактори, включително друг вид насилие между връстници, насилие или немарливо отношение в семейството

или насилие в човешките общности.¹⁸ Някои изследвания установяват също връзка между изложеността на насилие или прекалената родителска строгост и по-високата честота на случаите на тормоз.¹⁹

Данни от целия свят подсказват, че някои рискови фактори увеличават уязвимостта на детето към насилие. Тези фактори включват наличие на увреждания, крайна бедност, етническа принадлежност и статус на ХИВ носител. Също така уязвими са децата, поставени под институционална грижа и децата мигранти, особено когато са непридружени или разделени от пълнолетните си настойници.²⁰

Социалните норми обличат възрастните във властта да учат, дисциплинират и контролират децата, като често оправдават употребата на насилие. Неравенството между половете насърчава стереотипи за момчета и момичета и отрежда доминираща роля на мъжа над жената. Така например нагласи от рода на „мъжкото си е мъжко“ се използват като претекст от момчетата да тормозят или нападат момичета.

Сексуалната ориентация и половата идентичност могат също да доведат до по-голяма уязвимост към насилие в училищата.²¹ Деца, определящи себе си като хомосексуални, бисексуални, транссексуални или интерсексуални (LGBTI), могат да бъдат особено уязвими на целенасочени актове на насилие от страна на техни връстници.

Заплахите или актовете на сексуално, физическо или психическо насилие, извършени в резултат на неравномерна динамика на силата, норми и стереотипи, свързани с пола, могат да бъдат дефинирани като свързано с училището насилие, основано на пола (SRGBV).²² Този вид насилие е елемент от множество различни форми на насилие в училищата, а не само от сексуалното насилие или тормоза. Така например телесното наказание и

В световен мащаб малко повече от една трета от учениците на възраст 13-15 години стават обект на тормоз.

Правото да се учиш в безопасност

дисциплинарните мерки често се проявяват като форма на SRGBV.

Момчетата и момичетата са еднакво изложени на риск от тормоз. Същевременно изследванията показват, че момчетата е по-вероятно да изпитат физическо насилие или заплахи за такова. При момичетата е по-вероятно да станат жертви на психически или релационни форми на тормоз, които могат да включват разпространяване на слухове или социална изолация.²³

Всяко дете има право да ходи на училище и да усвоява знания в условия на безопасност. Това право е провъзгласено в Конвенцията на ООН за правата на детето (КПД) и в Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените и лежи в основата на програми и партньорства за развитие.

Комитетът за правата на детето изрично заявява, че „с преминаването си през училищната порта децата не губят човешките си права.“²⁴ КПД призовава образователните власти към зачитане на достойнството на децата и правото им на участие в училищния живот. Конвенцията също така призовава към строги ограничения на дисциплинарните мерки и към ненасилие в училищата.

В допълнение КПД призовава държавите да закрилят децата срещу всякакви форми на тормоз, небрежно и немарливо отношение, експлоатация и сексуален тормоз, докато се намират под грижите на което и да било лице.²⁵

Когато световната общност се обедини, за да одобри Целите на устойчивото

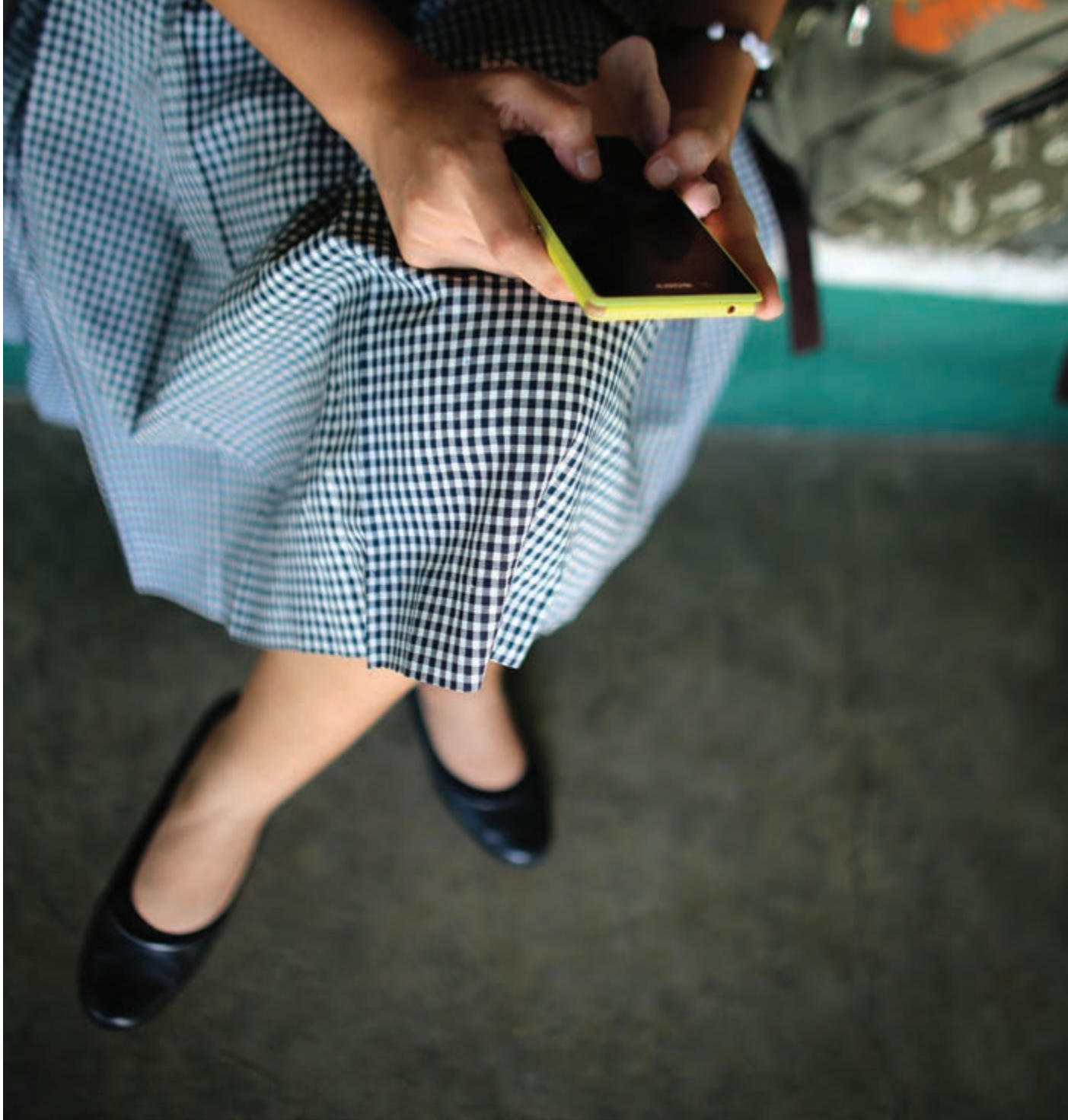
развитие – пътната карта на развитието за периода до 2030 г., насилието бе критично важна тема. В Цел 16 правителствата се призовават към съществено намаляване на всички форми на насилие и, по-конкретно, да „сложат край на тормоза, експлоатацията и всички форми на насилие спрямо ... децата.“²⁶ Цел 5 се фокусира върху насилието спрямо жени и момичета. Подцел 4.А от Цел 4 пък призовава към модернизация на учебните заведения, за да предоставят „безопасна, свободна от насилие, приобщаваща и ефективна среда за усвояване на знания за всички.“

Тормоз

Училището е мястото, където децата създават приятелства и формират групи от връстници – решаваща стъпка към социализацията им като пълнолетни индивиди. В световен мащаб малко повече от една трета от учениците на възраст 13-15 години стават обект на тормоз. В 39 индустриализирани държави 17 милиона деца в долната юношеска възраст признават, че са тормозили други в училище.²⁷

Децата, станали жертва на тормоз, често биват маргинализирани от своите връстници и проявяват рискови фактори като склонност към уединение.²⁸ Децата, които се идентифицират с определени групи – напр. етнически малцинства или деца с увреждания – също така по-често биват нарочвани за тормозене.²⁹

Юноши често стават обект на тормоз заради сексуалната си идентичност. Едно изследване в Обединеното кралство констатира, че между 30 и 50 % от децата в средния курс, изпитващи привличане към същия пол, са обект на тормоз.³⁰

Кибертормоз

Тормозът се извършва не само в училищната сграда или на събития, организирани от училището. В дигиталния свят насилниците могат да разпространяват жестоки, обидни и унижителни думи и изображения с натискането на един клавиш.³¹

Центърът за изследване на кибертормоза дефинира кибертормоза като „целенасочена и повтаряща се вреда, причинена посредством компютри, мобилни телефони или други електронни устройства“. Налице е обаче силна връзка между тормоза онлайн и тормоза лице в лице. Едно изследване в Обединеното кралство сред повече от 100 000 участници констатира, че много малко деца са станали обект на

кибертормоз, без да бъдат тормозени и физически.³²

Макар насилието да е извършено с дигитални методи, последиците от него са напълно осезателни. Жертвите на кибертормоз са по-склонни към употреба на алкохол и наркотици и към бягство от училище в сравнение с останалите ученици. Освен това е вероятно те да получават ниски оценки и да страдат от ниско самочувствие и здравословни проблеми. В екстремни ситуации кибертормозът е довеждал и до самоубийства.³³

ДА ЗАЕМЕШ ПОЗИЦИЯ: Малайзия

Анджелин, 18-годишна, е станала жертва на кибертормоз като ученичка в Куала Лумпур. Сега тя е млада репортерка за R.AGE – младежка медийна група, носител на награди, която продуцира репортажи, редакционни материали и разяснителни кампании по интернет безопасност, тормоз, киберпедофилия и трафик на ученици.

Когато Анджелин е била на 14 години, едно недоразумение относно училищен проект прераснало в болезнена онлайн конфронтация с нейна приятелка.

След броени седмици цяла група нейни приятелки вече я игнорирани в училище, отказвали да седат до нея по време на час и я изолирали от групата си.

Макар в крайна сметка да успяла да се помири с приятелките си, Анджелин казва, че преживяното я променило.

„След като веднъж си казал или постнал нещо в мрежата, няма как да го върнеш назад“ – казва тя. „Дадох си сметка как с дума можеш всъщност да удариш някого.“

ДА ЗАЕМЕШ ПОЗИЦИЯ: Кот д'Ивоар

Някога член на банда, Стефан вече е лидер на Клуба за мир в училището си. През 2011 г. правителството на Кот д'Ивоар постави началото на Клубове за мир в училищата, за да предостави на учениците роля в усилията за мир след годините на конфликти.

„От 8-годишна възраст знаех как се държи пушка и как се стреля с нея“ – казва Стефан.

Негов приятел го убедил да се запише в Клуба за мир в тяхното училище. Скоро станал лидер на клуба, като привлякъл в него много бивши членове на някогашната му банда.

„Вече не съм онова буйно и жестоко дете, което бях някога – казва той. – Исках да преобразя отрицателното си минало в положително бъдеще.“

Сбивания и физически нападения

Освен като тормоз, насилието между връстници в училище може да приема и други форми.

В световен мащаб приблизително една трета от учениците на възраст 13-15 години участват в сбивания. В един по-ранен анализ на данни от 25 държави между 20 и над 50 % от момчетата и момчетата на възраст 13-15 години съобщават, че са били нападани физически от други ученици поне веднъж през изтеклата година.³⁴ Физическите нападения между съученици са по-разпространени при момчетата.

Гангстерските банди играят роля в разпространението на насилие в човешките общности по целия свят, особено в общности, където са налице бедност, социална изолация, нестабилна квартална среда, безработица и липса на възможности за учене.³⁵ В такива общности социално-икономическите реалности и културните норми се прибавят към вездесъщия натиск на групата, правейки младите хора уязвими както като новоприети членове, така и като жертви на гангстерската култура – със смъртоносни последици.

Така например едно изследване от 2016 г. в Ямайка показва, че насилието в бандите стои зад 40% от убийствата на деца.³⁶ В Централна Америка насилието в гангстерските банди е принудило хиляди и хиляди деца да напуснат училище заради личната си безопасност.³⁷

В световен мащаб приблизително една трета от учениците на възраст 13-15 години участват в сбивания.

Насилието като наказание

В допълнение към насилието между връстници, твърде често облечени във власт фигури стават източник на страх в учебната среда. В действителност половината от децата в училищна възраст живеят в държави, където телесните наказания в училищата не са изцяло забранени от закона. Това означава, че около 720 милиона деца са незащитени срещу тази форма на насилие.

Данните показват, че по-малките деца са в по-голяма степен изложени на риск от физически наказания от страна на учителите, отколкото тези в юношеска възраст. В индийските щати Андра Прадеш и Телангана 78% от 8-годишните и 34% от 15-годишните деца съобщават, че поне веднъж през последната седмица са били обект на физически наказания от страна на учители.³⁸

В допълнение към физическите наказания, останалите жестоки и унижителни форми на наказание включват действия, които принизяват, потъпкват, очернят, превръщат в изкупителна жертва, застрашават, наплавшат или осмиват детето.³⁹ Тези видове наказания обикновено носят характеристиките на насилие и трябва да бъдат прекратени.

Училища обект на атаки

В най-крайните си проявления насилието във или около училищата може да води до смърт. По приблизителни оценки 158 милиона деца и юноши на възраст 6-17 години живеят в зони на конфликти.⁴⁰ За тези деца класните стаи не са по-безопасни от общността, в която живеят. Пътят им към и от училище се превръща във фронта линия. Освен това учебните занятия се преустановяват, когато училищата биват реквизираны за военни нужди или превръщани в приюти за ранени или вътрешно разселени лица.

Нападенията срещу училища са включени като едно от шестте най-тежки нарушения, често извършвани при въоръжени конфликти и осъдени от Съвета за сигурност на ООН. От 2012 г. насам в Доклада на Генералния секретар за децата и въоръжения конфликт се изброяват и извършителите на насилие срещу училища – въоръжени сили или групи, нападали училища или училищен персонал.

През 2017 г. Организацията на обединените нации потвърди извършването на 396 нападения срещу училища в Демократична република Конго, 26 срещу училища в Южен Судан, 67 в Сирийската арабска република и 20 в Йемен.⁴¹

Много от тези нападения са смъртоносни. Световната коалиция за защита на образованието от атаки съобщава, че от 2013 до 2017 г. в 41 държави е имало по над пет нападения срещу образованието, като поне един от инцидентите е представлявал пряка атака или е довел до смъртта на поне едно лице. В 28 държави са регистрирани минимум по 20 нападения срещу ученици, академичен персонал или образователни институции, а в 46 държави са наблюдавани изолирани нападения, включващи бомбени атентати, палежи или смазване с насилие на протести, свързани с образованието.⁴²

Въоръжените конфликти не са единственият вид насилие, проникващо в училищата със смъртоносни резултати. От ноември 1991 до май 2018 г. в 14 държави са регистрирани общо 70 инцидента с употреба на огнестрелно оръжие в училища. По дефиниция тези инциденти водят до две или повече жертви и поне един смъртен изход.⁴³

Сексуално насилие

Сексуалното насилие включва множество видове насилие, в това число пряк физически контакт с употреба на сила или помощни средства за ограничаване на движенията на жертвата. То включва и по-малко непосредствени форми на насилие, като нежелано излагане на език и изображения със сексуална насоченост.⁴⁴ Сексуалното насилие се проявява в множество форми и контексти навсякъде по света, включително в училищата.

В едно изследване, проведено в Мексико през 2013 г., 7% от момчетата и 5% от момичетата в горния среден курс съобщават, че през последната година са били обект на сексуални обиди от страна на техни съученици. Малко по-нисък е процентът на споделилите, че през същия период от време са

били принудени да извършват сексуални действия.⁴⁵

В Кения приблизително една пета от мъжете и жените на възраст от 18 до 24 години, станали обект на сексуално насилие преди 18-годишна възраст, споделят, че първият такъв инцидент е произтекъл в училище.⁴⁶

Лошата училищна инфраструктура – напр. тоалетни, които не са добре осветени, не осигуряват лично пространство или не се охраняват – може да увеличи риска от сексуално насилие. Както при тормоза, сексуалното насилие може да възникне в интернет и да се пренесе във физическия свят. Всички форми на насилие в училищата могат да имат сериозни, дълготрайни последици за живота на децата, за тяхното бъдеще и за бъдещето на общностите, в които живеят.

ДА ЗАЕМЕШ ПОЗИЦИЯ: Етиопия

Калкидан е 14-годишна ученичка и член на джендър клуба в своето училище в Адис Абеба. Тя се е записала в клуба преди повече от година, защото е познавала момичета жертви на сексуално насилие и е искала да помогне. Калкидан разказва историята си в своя блог през февруари 2018 г. Ето съкратената ѝ версия:

Понякога момичета, станали жертва на сексуален тормоз, се боят да споделят случилото се и са обект на лошо отношение от обществото. Това е така, защото някои хора смятат, че жертвите сами са си докарали проблема или пък са прихванали заразна болест.

За да помогна за решаване на проблема, аз винаги се опитвам да създам дружелюбна среда и да подтикна момичетата да споделят с мен историите си, за да мога да се намеся и да уведомя хората, които са в състояние да помогнат.

Така например една моя приятелка бе жертва на сексуален тормоз от страна на учител. Някои от приятелките ѝ я изолираха, понеже смятаха, че сама си го е причинила. Бе принудена дори да напусне бащиния си дом заради позора, който според нея била донесла на семейството си. Когато ми разказа за случилото се, аз уведомих училището. Училищните власти разследваха случая и наказаха извършителя.

Последници

Въздействие върху учениците

Последиците от насилието могат да оставят отпечатък върху тялото и съзнанието на детето под формата на физическа рана, на предавани по полов път заболявания, страхова невроза, депресия, мисли за самоубийство или нежелана бременност. При някои деца безмилостният тормоз, от който няма къде да избягат, сексуалните посегателства и ежедневният страх в училище водят до смърт.⁴⁷

В засегнатите от конфликти райони, където училищата стават прицел за атаки, децата редовно рискуват живота си, упражнявайки правото си на образование.

В допълнение към видимите последици от насилието в училищата може да бъде засегнато емоционалното и поведенческото развитие на децата. Данните сочат, че болезненият стрес, свързан с излагането на крайни форми на насилие в ранна детска възраст, може да попречи на правилното развитие на мозъка, от което да произтекат последици за цял живот.⁴⁸

Насилието може да има и дълготрайно поведенческо въздействие, водейки до агресивно и антисоциално поведение, употреба на забранени вещества, рисковано сексуално поведение и криминални прояви.⁴⁹

Нещо повече – насилието може да се предава

между поколенията. Изследванията сочат, че деца, израснали в обстановка на насилие, е по-вероятно да възпроизведат преживяното насилие, когато навършат пълнолетие.⁵⁰ Така например мъжете, преживели насилие в детството си, е по-вероятно да упражняват насилие над своите съпруги или партньорки. Момичетата, изложени в ранна възраст на домашно насилие или сурови наказания, стават по-уязвими на интимно насилие от страна на партньора на по-късен етап от живота си.⁵¹

Насилието в училищата затруднява в значителна степен посещаемостта на занятията, допринася за влошаване на учебните резултати и води до по-голям процент отпадащи от учебния процес.⁵²

Вредите от насилието върху децата по света не са само физически и емоционални. Те са и икономически. Така например едно проучване от 2010 г., проведено в Съединените щати, проследява две групи деца до навлизането им в средна възраст, като констатира, че онези пълнолетни индивиди, които са преживели физически или сексуален тормоз като деца, имат средно 14% по-малко шансове да си намерят работа или да притежават активи в сравнение с техните връстници.⁵³ Същото проучване констатира и наличие на непропорционално висока дългосрочна икономическа обремененост на младите жени.⁵⁴

В световен мащаб цената на всички актове на насилие срещу деца се изчислява на 7 трилиона щатски долара.

Въздействие върху общностите и народите

Насилието в училищата има ясно изразени и често пъти доживотни последици за живота и благосъстоянието на учениците. То може да има отражение върху финансовата стабилност и икономическото благосъстояние на общностите и нациите, където живеят те, подкопавайки инвестициите в здравеопазване, развитие в ранна детска възраст и образование.

В световен мащаб цената на всички актове на насилие срещу деца се изчислява на 7 трилиона щатски долара.⁵⁵ По приблизителни оценки за Източна Азия и Тихоокеанския регион, икономическите вреди от малтретирането на деца възлизат общо на 150 до 160 милиарда долара през 2004 г. – около 2% от брутния вътрешен продукт (БВП) на региона.⁵⁶

#КРАЙНАНАСИЛИЕТО В УЛИЧИЩАТА

Твърде много ученици по целия свят са учили твърде дълго в страх.

В много училища насилието продължава неумолимо, защото претоварените до краен предел и лишени от ресурси образователни системи затрудняват обучението на учителите и изработването на учебна програма, която да способства за справяне с насилието.

В много държави по света – и особено в такива с крехка държавност или в зони на конфликт – слабите системи за насочване и ограничаване на услугите при жертви означават, че за насилието не се докладва и не се предприемат мерки за ограничаването му.

Способността за разбиране и реагиране на проблема се ограничава от липса на достоверни данни относно мащаба и въздействието на насилието в училищата. Тепърва ще се появяват подробности за усилията за справяне с проблема.

В допълнение, малко правителства разполагат със законодателство, закрилящо децата срещу насилие в училищата.⁵⁷ От друга страна обаче насилието в училищата продължава и защото социалните, свързаните с пола и културните норми налагат табу върху обсъждането на проблема. В резултат от всичко това насилието е пуснало дълбоки корени в училищата и обществата.⁵⁸

Добрата новина е, че ученици – такива като Нкобиле в Южна Африка, Анджелин в Малайзия, Стефан в Кот д'Ивоар и Калкидан в Етиопия – все по-често

призовават за слагане на край на насилието във и около училищата.

В Индия жените в един университет се обединиха срещу „дразненето на Ева“ (eve-teasing) – широко разпространена форма на сексуален тормоз в кампуса.⁵⁹ В Нигерия организацията „Млади застъпници за промяна“ организира шествие в Абуджа, за да прикани правителството да защитава училищата и учениците от въоръжени групировки, включително Боко Харам, действащи в северния регион на страната. В Съединените щати ученици организираха „Шествие за нашия живот“ в отговор на нападенията с огнестрелно оръжие в училищата.

Макар социалните медии да спомагат за по-широкото разпространение на някои форми на насилие в училищата, те се превръщат и в могъщо средство за неговото изкореняване.

**Добрата новина е,
че ученици все по-често призовават
за слагане на край
на насилието във и
около училищата.**

За да може наистина да се сложи #КРАЙнасилието в училищата, хората от всички краища на света трябва да се обединят в искането си за и в осигуряването на безопасна среда, където учениците да усвояват знания без страх.

УНИЦЕФ, съвместно със Службата за международно развитие, ЮНЕСКО и други членове на Глобалното партньорство против насилието срещу децата и на Инициативата на ООН за образование на момичета, хвърля светлина и подтиква към действие за слагане на #КРАЙнасилието във и около училищата.

За постигане на тази цел УНИЦЕФ и неговите партньори призовават към действие в следните области:

Прилагане на закони и политики за закрила на учениците срещу насилие

Призоваваме правителствата да разработят и прилагат закони и политики, които да осигурят безопасност на учениците във и около училище, включително в интернет. Това означава: пълна забрана на телесните наказания в онези държави, където предпазни мерки липсват или са непълни, създаване на ефективни системи за реагиране и насочване на ученици; осигуряване на ресурси за повишаване на знанията, капацитета и уменията на училищния персонал.

Засилване на мерките за безопасност в училищата

Академичният персонал и местните власти са от решаваща важност за слагане на край на насилието във и около училищата.

Призоваваме тях и останалите членове на училищната общност, включително родителите и настойниците, да играят активна роля в предотвратяването и реагирането на насилие. Примерите включват: осигуряване на отделни, добре осветени тоалетни; използване на позитивни дисциплинарни мерки и подходи, насочени към детето; съобразяване на учебната програма за насърчаване на миротворчеството в училището и в общността.

**Насърчавайте
учениците и
общностите да се
противопоставят на
културата на насилие**

**Набирайте и
инвестирайте
ресурсите
ефективно**

**Генерирайте
и споделяйте
доказателства за
онова, което върши
работа**

За да се сложи край на насилието във и около училищата, всички членове на общността трябва да осъзнаят опустошителните последици от насилието срещу децата, да повярват, че неговото предотвратяване е възможно, и да бъдат готови да изпълнят своята роля, за да направят училищата безопасни. Призоваваме лидерите на общности и училищни системи да изградят такава среда, която да утвърждава правата на детето и чувствителността към въпросите, свързани с пола, като позволява свобода на изразяване без страх от възмездие. Призоваваме също членовете на общността, родителите и учениците да говорят открито за насилието във и около училищата и да работят заедно за разработване на решения.

Целевите инвестиции за слагане на край на насилието във и около училищата са от решаваща важност. Призоваваме националните правителства, институционалните дарители и частния сектор да заделят целево финансиране, подкрепа, технически ресурси и средства в натура за гарантиране на безопасността на учениците, както и тези ресурси да се използват конкретно за програми за предотвратяване на насилието.

Разбирането на проблема и набелязването на перспективни решения е неотменима част от усилията за слагане на край на насилието във и около училищата. Призоваваме националните правителства, дарителите, частния сектор и нашите партньори в научноизследователските среди да събират необобщени данни по начин, запазващ идентичността и благополучието на децата. Призоваваме ги също така да инвестират в измерване и оценка и да споделят примери за добри практики.

Литературни източници и бележки

- 1 Анализ на УНИЦЕФ по данни от 122 държави, в които са използвани данни от изследването „Поведение на децата в училищна възраст“ (HBSC) и Глобалното изследване на здравето на учениците (GSHS), обхващащи 51% от глобалната популация на деца на възраст 13-15 години. Числото включва броя ученици, станали обект на тормоз в училище, и/или участвали в сбивания. То е коригирано, за да отчети деца, които не ходят на училище, въз основа на последните статистики за необхванати от училищната система деца в прогимназиална възраст, обнародвани от Статистическия институт на ЮНЕСКО през февруари 2018 г., които могат да се намерят тук: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/fs48-one-five-children-adolescents-youth-out-school-2018-en.pdf>. В Глобалното изследване на здравето на учениците (GSHS) версията на стандартния въпросник за 2013 г. включва следната дефиниция на „тормоз“ (bullying): Възниква, когато ученик или група ученици казват или извършват лоши или неприятни неща спрямо друг ученик. Тормоз е налице и тогава, когато ученик бива продължително провокиран по неприятен начин или когато нарочно бива изолиран. Не е налице тормоз, когато двама ученици с приблизително еднаква сила спорят или себият, или когато дразненето се извършва по приятелски или шеговит начин. Учениците биват питани колко пъти през последните 30 дни са ставали обект на тормоз. В GSHS е използвана следната дефиниция за „сбиване“: Сбиване е налице, когато двама ученици с приблизително еднаква сила решат да се сбият помежду си. Учениците биват питани колко пъти през последните 12 месеца са участвали в сбиване. В изследването „Поведение на децата в училищна възраст“ (HBSC) дефинициите за „тормоз“ и „сбиване“ са подобни на използваните в GSHS, но референтният период и мястото на тормоза се различават леко от тези в HBSC, доколкото се отнасят до преживяното в училище през последните два-три месеца. При 16 държави се наложи използването на по-стара версия на GSHS за изчисляване на композитния индекс, тъй като наборът от данни за най-новото GSHS още не беше публикуван. Въпросните държави са: Ангила, Бенин, Острови Кук, Фиджи, Ямайка, Ливан, Мавриций, Мароко, Мианмар, Шри Ланка, Суринам, Тонга, Тринидад и Тобаго, Обединени арабски емирства, Вануату и Йемен.
- 2 Анализ на УНИЦЕФ. Тази стойност е актуализирана от: Детски фонд на ООН (УНИЦЕФ), „Едно познато лице: Насилието в живота на децата и юношите“, УНИЦЕФ, Ню Йорк, ноември 2017 г., стр. 39, https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2017/10/EVAC-Booklet-FINAL-10_31_17-high-res.pdf.
- 3 „Едно познато лице“, стр. 39
- 4 Перезнието, Паола и колектив, „Цената и икономическите последици на насилието срещу деца“, Институт за световно развитие, Лондон, септември 2014 г., стр. 1, www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/9177.pdf.
- 5 „Едно познато лице“, стр. 39
- 6 Пак там, стр. 46
- 7 „Глобалната бизнес коалиция за образование, Детският фонд към Организацията на обединените нации и Светът на училище – образователни практики в контекста на насилието“, декември 2016 г.
- 8 Анализ на УНИЦЕФ по данни от 122 държави, в които са използвани данни от изследването „Поведение на децата в училищна възраст“ (HBSC) и Глобалното изследване на здравето на учениците (GSHS), обхващащи 51% от глобалната популация на деца на възраст 13-15 години.
- 9 Организация на обединените нации, Съвет за сигурност, Доклад на Генералния секретар за децата и въоръжените конфликти, A/72/865 -S/2018/465, Организация на обединените нации, Ню Йорк, 16 май 2018 г.
- 10 Служба на Специалния представител на Генералния секретар на ООН по въпросите на насилието срещу деца, „Проследяване на насилието в училищата: глобалната гледна точка – запълване на празнината между стандарти и практики“, Организация на обединените нации, Ню Йорк, 2016 г., стр. 6-7, https://violenceagainstchildren.un.org/sites/violenceagainstchildren.un.org/files/documents/publications/10_tackling_violence_in_schools_a_global_perspective.pdf.
- 11 „Едно познато лице“, стр. 39
- 12 Пак там, стр. 39
- 13 Матерновска, Мери Катрин, Алина Потс и Дебора Фрай, „Многонационално изследване върху отключващите фактори за насилие срещу децата – обобщена моментна

- снимка на констатациите“, Сборник материали, Служба за научни изследвания на УНИЦЕФ – Иноченти, Флоренция, 2016 г., <<https://www.unicef-irc.org/publications/874-the-multi-country-study-on-the-drivers-of-violence-affecting-children-a-cross-country.html>>.
- 14 Организация на ООН за образование, наука и култура и ООН-Жени, „Глобални насоки за справяне със свързаното с училището насилие, основано на пола“, ЮНЕСКО и ООН-Жени, Париж и Ню Йорк, 2016 г., стр. 13, <<http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002466/246651E.pdf>>.
- 15 Матерновска, Потс и Фрай, „Многонационално изследване върху отключващите фактори за насилие срещу децата“.
- 16 Пак там.
- 17 Пак там.
- 18 Суеърър, Сюзън М. и Шели Хаймъл, „Да разбереш психологията на тормоза: Преход към социоекологичния модел на диатеза-стрес“, Америкън Сайколджист, том 70, бр. 4, май-юни 2015 г., стр. 344-353, <<https://www.apa.org/pubs/journals/releases/amp-a0038929.pdf>>.
- 19 Австралийски институт за семейни изследвания, „Децата, които тормозят в училище“, доклад на CFCA №. 27, юли 2014 г., <<https://aifs.gov.au/cfca/publications/children-who-bully-school/parental-influences-bullying-behaviourx>>, последен достъп на 14 август 2018 г.
- 20 Детски фонд на ООН, „Предотвратяване и реагиране на насилие спрямо деца: програмни насоки 2018“, Отдел за закрила на детето към УНИЦЕФ, Ню Йорк, юни 2018 г., стр. 10-11.
- 21 Организация на ООН за образование, наука и култура, Глобален мониторингов доклад за образованието и Инициативата на ООН за образование на момичета, „Нека решим как да измерваме насилието в училищата“, Политически документ 29, ЮНЕСКО, Париж, януари 2017 г., <<http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002469/246984E.pdf>>.
- 22 Глобален мониторингов доклад „Образование за всички“, Организация на ООН за образование, наука и култура и Инициативата на ООН за образование на момичета, „Свързаното с училищата насилие на основа на пола принадлежност преци на постигането на качествено образование за всички“, Политически документ 17, ЮНЕСКО, Париж, март 2015 г., <<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002321/232107e.pdf>>.
- 23 „Едно познато лице“, стр. 39.
- 24 Общ коментар № 1 на Комитета по правата на детето: „Целите на образованието“ (статия 2917 април 2001 г., <[www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/aGeneralCommentNo1TheAimsofEducation\(article29\)\(2001\).aspx](http://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/aGeneralCommentNo1TheAimsofEducation(article29)(2001).aspx)>).
- 25 Организация на обединените нации, Конвенция за правата на детето, член 19.1, 20 ноември 1989 г., <www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc.pdf>.
- 26 Организация на обединените нации, „Да преобразим нашия свят: Програма за устойчиво развитие до 2030 г.“, A/RES/70/1, Организация на обединените нации, Ню Йорк, 25 септември 2015 г., <<https://bit.ly/2t76y4v>>: вж. Цел 16, 16.2, стр. 25.
- 27 „Едно познато лице“, стр. 37.
- 28 Детски фонд на ООН, „Скрито пред очите на всички: Статистически анализ на насилието срещу деца“, УНИЦЕФ, Ню Йорк, 2014 г., стр. 120.
- 29 Пак там, стр. 120.
- 30 Пак там, стр. 120.
- 31 Детски фонд на ООН, „Състоянието на децата по света, 2017: Децата в дигиталния свят“, УНИЦЕФ, Ню Йорк, декември 2017 г., стр. 74-75, <www.unicef.org/publications/files/SOWC_2017_ENG_WEB.pdf>.
- 32 Пак там, стр. 80.
- 33 Пак там, стр. 75.
- 34 „Скрито пред очите на всички“, стр. 113.
- 35 Пак там, стр. 46.
- 36 Едно познато лице, стр. 71.
- 37 Детски фонд на ООН, „Централноамериканско предупреждение за децата“.
- 38 „Едно познато лице“, стр. 71.
- 39 Организация на обединените нации, Общ коментар № 8, Конвенция на ООН за правата на детето: Правото на детето на защита срещу физически наказания и други жестоки или унижителни форми на наказание, CRC/C/GC/8* CRC, Организация на обединените нации, Ню Йорк, 2 март 2007 г., стр. 4. <www.refworld.org/publisher,CRC,GENERAL,460bc7772,0.html>.
- 40 „Едно познато лице“, стр. 43 Тази цифра се отнася за 24 държави и райони, засегнати от военен конфликт.

- 41 Организация на обединените нации, Доклад на Генералния секретар за децата и въоръжения конфликт.
- 42 Световната коалиция за защита на образованието от атаки, „Образованието под атака“ 2018 г., СКЗООА, Ню Йорк, 2018 г., стр. 29-30, <www.protectingeducation.org/sites/default/files/documents/eua_2018_full.pdf>.
- 43 Тази цифра е актуализирана от „Едно познато лице“ с нови данни за Съединените щати единствено на базата на информация, събрана в изследването „Всеки град“; вж. <<https://everytownresearch.org/gunfire-in-school/>>.
- 44 „Едно познато лице“, стр. 75.
- 45 Пак там, стр. 75.
- 46 „Скрити пред очите на всички“, стр. 78.
- 47 „Състоянието на децата по света“ 2017 г., стр. 75.
- 48 Child_report.pdf>.
- 49 Детски фонд на ООН, „Ранните моменти имат значение за всяко дете“, УНИЦЕФ, Ню Йорк, септември 2017 г., стр. 27, <www.unicef.org/media/files/UNICEF_Early_Moments_Matter_for_Every_Child_report.pdf>.
- 50 „Скрити пред очите на всички“, стр. 95, 164.
- 51 „Скрити пред очите на всички“, стр. 131-132, 158, 162.
- 52 Пак там, стр. 164; „Закономерности на предаване на насилието“, в „Заразността на насилието: обобщителни документи от семинар“, 2013 г., стр. 9; и „Предотвратяване и реагиране на насилие спрямо деца“, стр. 12.
- 53 „Едно познато лице“, стр. 39.
- 54 „Скрити пред очите на всички“, стр. 10.
- 55 Пак там, стр. 11.
- 56 Перезнието и колектив., „Цената и икономическите последици“, стр. 1.
- 57 Детски фонд на ООН, „Да сложим край на насилието срещу деца: Шест стратегии за действие“, УНИЦЕФ, Ню Йорк, септември, 2014 г., стр. 8, <www.unicef.org/publications/files/Ending_Violence_Against_Children_Six_strategies_for_action_EN_9_Oct_2014.pdf>.
- 58 „Глобални насоки за справяне със свързаното с училището насилие, основано на пола“, стр. 2-39.
- 59 Пак там, стр. 10-13.
- 60 Сафи, Майкъл, „Студентките в Индия казват: „По дяволите, няма да се оставим да ни тормозят и дразнят“, Гардиън, 7 октомври 2017 г., <www.theguardian.com/world/2017/oct/07/india-female-students-eve-teasing>, последен достъп на 2 август 2018 г.

© Детски фонд на ООН (УНИЦЕФ)
септември 2018 г.

Отдел „Комуникации“, УНИЦЕФ
Програмен отдел/Закрила на детето и образование,
3 United Nations Plaza New York, NY 10017 USA
www.unicef.org

unicef

---

for every child